

8. Кочерга О. Деякі міркування про шляхи і манівці розвитку української наукової термінології / Ольга Кочерга // Сучасність, 1994. – № 399. – С. 235–242.
9. Лейчик В. М. Термины-синонимы, дублеты, эквиваленты, варианты / В. М. Лейчик // Актуальные проблемы лексикологии и словообразования. – Новосибирск, 1973. – Вып. 2. – С. 103–107.
10. Лисенко В. Синонімні прикметники в українській медичній термінології. [Електронний ресурс] / В. Лисенко – Режим доступу: <http://vlp.com.ua/node/1154> – 6836 байт
11. Лотте Д. С. Вопросы заимствования и упорядочивания иноязычных терминов и терминоположений. / Д. С. Лотте. – М.: Изд-во АН СССР, 1982
12. Нетлюх М. А. Українсько-латинський анатомічний словник. / М. А. Нетлюх. – [вид. 2-е, випр.] – Львів: Стрім, 2000. – 216 с.
13. Цісар Н. До питання про варіантність і нормативність вторинних медичних найменувань / Н. Цісар // Вісник Нац. ун-ту "Львівська політехніка". Серія "Проблеми української термінології" – 2009. – № 648. – С. 61–65.

***Анотація.** У статті описуються причини різкого зростання термінологічної синонімії в області медицини, що перешкоджає адекватному сприйняттю наукової інформації, дається аналіз синонімічних пар та рядів медичних термінів, розглядається доцільність та доречність вживання певних синонімів існуючого синонімічного ряду; наводяться критерії вибору термінів, яким надається перевага при вживанні, обґрунтовується важливість вивчення синонімічних процесів для впорядкування мовних одиниць терміносистеми.*

***Ключові слова:** медичний термін, синонім, варіант, еквівалент, дублет, композит, гібридне сполучення.*

***Summary.** The sudden growth causes of terminological synonym in the medicine sphere are described in the article, that prevents the adequate scientific information perception the synonym pairs, analysis and medical terms are given, the expended and the appropriate usage definite synonyms of the existing synonym line is observed, the criteria choice terms are pointed, which are given the usage advantage the synonyms importance processes for language units of term system is substantiate.*

***Key words:** the medical term, synonym, variant, equivalent, doublet, composite, hybrid combination.*

УДК 378.016: 81'243

Лукановська А.В.

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ КОМПОНЕНТ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Освіта в сучасній Європі розуміється як оволодіння основами фундаментальних наук і найважливішими витворами мистецтва та культури, а освічена людина – як представник своєї культури, що має важливу якість – толерантність. Остання розуміється як повага до чужого сприйняття світу та визнання іншої особистості та культури як рівноправних. Відомо, що розуміння інших культур майже неможливе без опанування іноземною мовою. У свою чергу вивчення мови передбачає проникнення в культуру народу, якому належить ця мова, у систему його світогляду та символів. У зв'язку з цим перед вищими навчальними закладами, що готують майбутніх викладачів іноземних мов, стоїть мета підготовки вчителів, які є трансляторами інших культур. Від того, як ця мета буде реалізована, залежить успіх навчання іноземних мов і культур і в інших типах навчальних закладів.

Навчання іноземних мов на сучасному етапі розглядається як створення умов для усвідомлення відмінностей у рідній та іншомовній культурі, виховання толерантного ставлення до представників інших народів, зниження рівня етноцентризму, формування навичок іншомовної міжкультурної комунікації та готовності до діалогу культур. На особливу увагу в цьому контексті заслуговують роботи зарубіжних авторів, зокрема М. Бірама, Ж. Зарат, Г. Нойнера, М. Флемінга, Дж. Вальдеса, Дж. Тріма, С. Мартинеллі, А. Дюссапа, Ф. Каррена, М. Тейлора, Дж. О'Ригана та Дж. Ватермана.

За умови трансформації українського суспільства і формування нової парадигми освіти – особистісно орієнтованого навчання основ наук підвищується роль іноземної мови як джерела

знань про країну та світ і її статус як навчального предмета, головну мету якого визначає здатність студентів до міжкультурного спілкування, сформованість у них комунікативної компетенції та її важливого складника – соціокультурної компетенції, що передбачає наявність знань про національно-культурні особливості країни, мова якої вивчається, про норми мовленнєвої та немовленнєвої поведінки її носіїв і вміння будувати свою поведінку відповідно до цих особливостей і норм, достатніх для здійснення міжкультурного спілкування засобами іноземної мови. Тим самим сучасна концепція мовної освіти робить важливий акцент на необхідності не обмежувати вивчення іноземної мови її вербальним кодом, а формувати у свідомості студента “картину світу”, притаманну носієві цієї мови як представникові певної культури й певного соціуму. Питанням ознайомлення з культурними особливостями народу-носія мови присвячені дослідження вчених Росії: Г.Д. Томахіна, Н.Б. Ішханян, М.В. Пономарьова, В.В. Сафоновой, П.В. Сисоева.

Аналіз сучасних вітчизняних та зарубіжних положень про соціокультурну компетенцію як складову іншомовної комунікативної компетенції та результат опанування соціокультурного компонента змісту свідчить про спільність і відмінність у поглядах науковців. Але як в Україні, так і за рубежом навчання іноземної мови відбувається згідно з положенням, що мова є відображенням культури й побуту конкретного народу. Досконале опанування іноземної мови в сучасному розумінні передбачає глибоке знання її соціокультурного компонента. В сучасних умовах європейської інтеграції та інтернаціоналізації багатьох сторін життя особливої актуальності набуває проблема спілкування за допомогою іноземної мови з усіма, хто нею володіє. Тому сучасний підхід до структурування соціокультурного компонента змісту характеризується наповненістю елементами міжкультурного виміру, що означає розвиток у студента міжкультурної свідомості, передбачає досконале володіння міжкультурними вміннями й навичками. Вчені вивчили й урахували дидактичні особливості сучасних моделей навчання, не лишивши поза увагою характерну ознаку саме соціокультурного компонента змісту навчання іноземної мови, зокрема потребу постійно порівнювати соціальні й культурні явища, властиві двом і більше культурам для розвитку інтеркультурної сенситивності.

Отже, сучасна концептуальна модель соціокультурного компонента змісту, в основі якої лежить визначена соціальним замовленням мета навчання іноземної мови як засобу міжкультурного спілкування, має два аспекти – *дидактичний* і *виховний*. Вони спрямовані на розвиток в студентів знань, умінь, навичок, досвіду та ставлення. Дієвість і результативність моделі залежать від кваліфікації викладачів, наявності навчальних матеріалів і відповідності технологій методам та формам навчання. Тільки комплексне функціонування всіх складових моделі й рух по спіралі дадуть змогу успішно набутти соціокультурної компетенції, яка є результатом опанування соціокультурного компонента змісту навчання іноземної мови. Результативність опанування соціокультурної компетенції підлягає контролю та оцінці. Обов’язковою умовою є методологічна гнучкість усієї системи та врахування індивідуальних особливостей студентів.

Отже, можна зробити висновок, що пріоритетним є активізація системного, ефективного та скоординованого навчання іноземних мов.

У всьому світі спостерігається тенденція глобалізації англійської мови; про наявність загрози “англізації” освіти говорять фахівці галузі в багатьох країнах світу. Різноманітність мов є ще одним напрямом європейської мовної стратегії, розвиток якої нерозривно пов’язаний з потребою вдосконалювати якість викладання й навчання, підвищувати рівень володіння іноземними мовами. Для розв’язання цих проблем слід удосконалювати методики навчання, підручники й посібники, механізми оцінювання, а також створити нову дидактику іноземних мов, яка враховуватиме вже наявний лінгвістичний досвід і показуватиме як від вивчення однієї іноземної мови перейти до іншої.

Сьогодні вже недостатньо володіти однією іноземною мовою. Треба вміти спілкуватися двома і більше європейськими мовами, окрім рідної. Тому багатомовність розглядається як важливий напрям європейської мовної стратегії. Ранній початок навчання іноземної мови й використання її як засобу навчання деяких предметів у середній школі є актуальними напрямками європейської мовної стратегії. Професійно орієнтоване навчання й вивчення іноземної мови – це ще один напрям європейської мовної стратегії.

Вагомий внесок у висвітлення лінгвістичного аспекту іншомовної соціокультурної компетенції вносить нова Програма з англійської мови для професійного спілкування [12], зміст котрої спрямований на формування професійної комунікативної компетенції, яка розглядається як мовна поведінка, що є специфічною для академічного і професійного середовища. Мовна поведінка вимагає набуття лінгвістичної компетенції (мовленнєвих умінь та мовних знань), соціолінгвістичної та прагматичної компетенцій, необхідних для виконання завдань, пов’язаних з навчанням та роботою. Розвиток комунікативної компетенції відбувається відповідно до здатності студентів навчатися, їх предметних знань та попереднього досвіду і здійснюється в

межах ситуативного контексту, пов'язаного з навчанням і спеціалізацією. Мовленнєві вміння (говорити, слухати, читати й писати) як важливий складник лінгвістичної компетенції включені до загальних цілей навчання англійської мови професійного спрямування і розвиваються в інтегрований спосіб. Вони визначаються й інтегруються відповідно до мовної поведінки, яка є специфічною для сфер і ситуацій, що відповідають різним видам діяльності.

Лінгвістичний аспект навчання англійської мови тісно пов'язаний з використанням англійської мови для міжкультурного спілкування.

Педагогічні спостереження в дисертації Т.М. Колодько [4] засвідчують, що саме соціокультурна компетенція характеризує процес саморозвитку особистості людини, в основу якого покладено, з одного боку, здатність індивіда до акумуляції знань, а з іншого, – вміння і навички аналізувати соціокультурні явища, розуміти й пояснювати їх, проводити аналогії й асоціації між різними сферами знання. З'ясовано, що за критерієм мобільності знання наповнюють переважно інформаційні компоненти: глибина запам'ятовування, розпізнавання, відтворення, розуміння, пошук інформації. Доведено, що гнучкість навчально-пізнавальної діяльності передбачає сформованість у студентів умінь застосовувати теоретичний матеріал на практиці, здійснювати міжпредметні зв'язки, використовувати інтелектуальні операції аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, а також вибирати найраціональніший у певних умовах метод розв'язання завдань.

Важливою умовою процесу формування соціокультурної компетенції є забезпечення студентів не тільки знаннями, але й формування в них відповідних умінь і навичок використовувати набуті знання у практичній діяльності. Усі компоненти соціокультурної компетенції взаємопов'язані через поняття культурного та соціального контекстів і оволодіння ними має відбуватися комплексно. Якщо контекст культури передбачає знання реалій, загальних для всього народу-носія, то соціальний контекст – це знання конкретних соціальних умов спілкування, прийнятих у країні, мова якої вивчається. Відтак соціокультурна компетенція є вмінням людини усвідомлено враховувати знання національного і культурного контекстів країни у процесі іншомовного спілкування.

Комплекс умов формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів іноземних мов передбачає визначення засобів навчання, за допомогою яких ці умови будуть ефективно реалізовуватися на заняттях з іноземної мови. Вибір засобів навчання ґрунтується на професійній компетенції викладача дидактично доцільно обрати відповідний спосіб навчання студентів іноземної мови (індивідуальний, парний, груповий) та адекватні засоби такого навчання (вербальні, аудіовізуальні, програмовані, мультимедійні), зокрема: комп'ютерні та навчальні програми, Інтернет ресурси, CD-диски та інтерактивне телебачення; дидактичну гру й комплекс творчих завдань.

У процесі формування соціокультурної компетенції для підвищення мотивації навчання, стимулювання ініціативи й творчого мислення, формування комунікативних й соціокультурних умінь важливого значення надається *дидактичній грі*. Вона виконує дві мети: навчальну і виховну. Такі її функції зумовлені як метою навчання у вищому педагогічному навчальному закладі, так і особливостями гри як засобу формування соціокультурної компетенції. Доведено, що дидактична гра стала ефективним засобом підвищення мотивації навчання й формування комунікативних умінь і навичок, стимулювала ініціативу і творчість мислення студентів, сприяла їх зацікавленню соціокультурною інформацією.

Зважаючи на умови та потреби сучасної освіти, останні досягнення науки і техніки, ефективність використання інноваційних технологій навчання, можливості застосування Інтернету у вивченні іноземної мови теоретично обґрунтовано і практично перевірено. Науковці дійшли висновків, що комп'ютерні технології є сучасним потужним засобом впливу на інтереси студентів, розвитку культури їхнього спілкування, і їх доцільно використовувати під час вивчення іноземної мови.

В умовах постійно зростаючих можливостей реального доступу до інформації, що надходить із різних країн світу, для кожного педагога постає необхідність вміти самостійно б розробити раціональну стратегію пошуку необхідної для його професійної діяльної інформації. Відповідно, різко зростають вимоги до інформаційної культури педагога. Від сучасного вищого навчального закладу вимагається впровадження нових підходів до навчання, що забезпечували розвиток комунікативних, творчих та професійних навичок та умінь на основі потенційної багатоміжваріантності змісту та організації навчально-виховного процесу. Такі підходи, вважає Л.І. Морська [6, 20], повинні не замінити, а значно розширити можливості наявних традиційних технологій навчання. Педагоги нового покоління повинні вчити кваліфіковано вибирати та застосовувати саме ті технології, які в повному обсязі відповідають змісту та меті вивчення конкретної дисципліни, сприяють досягненню цілей гармонійного розвитку студентів з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей.

Сприйняття навколишнього світу представниками різних культур по-своєму і неоднакову оцінку одних і тих самих культурних явищ зазначені вище вчені пояснюють тим, що мислення має національну специфіку, обумовлену характером мови. Відображаючи ту ж саму дійсність, різні мови акцентують у ній неоднотипні ознаки. Неповторність, своєрідність і національний характер тієї чи іншої культури забезпечується специфікою мови. Отже, мовні системи різних народів відрізняються національно-культурною специфікою бачення світу, тобто виокремленням у мові істотних для певного народу і його навколишнього середовища елементів, явищ, властивостей.

У свою чергу рівні мови та одиниці, які їм належать, мають різний рівень культурної “наповнюваності” та культурної обумовленості. Саме лексико-семантичний рівень мови у сконцентрованому вияві, – як це слушно підкреслюють лінгвісти, – відображає національно-культурну специфіку. Багато дослідників, які аналізували способи зберігання мовою культурної інформації, основну увагу приділяють слову. А. Вежицька виділяє лінгвоспецифічні одиниці, які мають найважливіше значення для певної культури і називає їх *ключовими словами культури*. Це слова з національно-культурним компонентом, які відображають свідомість людини певної національності, її ментальність. Різні культури можуть виділяти різні концепти, відрізняючись групами концептів, ключових слів і їх значень [1]. Адже неповторність, своєрідність і національний характер тієї чи іншої культури відбивається насамперед у лексичному значенні слова, яке виступає як історично закріплена у свідомості людей співвіднесеність слова з певним явищем дійсності. На думку А. Вежицької, значення слів “відображають і передають спосіб життя та спосіб мислення, характерні для певного суспільства (чи мовної спільноти), вони являють собою безцінні ключі до розуміння культури” [1, 18].

Безумовно, у будь-якій мові важлива і цікава національно-культурна семантика мови, тобто ті мовні значення, які відображають, фіксують і передають особливості матеріальної культури, суспільних ритуалів та звичаїв, духовних цінностей та ідеалів. Адже загальноновизнано, що звичаї впливають на комунікативну систему етносу, а культурні цінності й вірування частково створюють етномовну реальність, що складає національно-культурний компонент будь-якої мови. З цього приводу А. Вежицька виділяє дві основні групи ключових слів – духовна культура та матеріальна культура, і відзначає: “дуже важливо, що те, що стосується матеріальної культури та суспільних ритуалів і установлень, торкається також і цінностей, ідеалів і установок людей та того, як вони думають про світ і про своє життя у цьому світі” [2, 15].

Для виділення національно-культурного компонента із мови, як правило, у ролі індикатора потрібна інша мова. Бо хоч понятійний світ різних національних спільнот майже однаковий, але мовна система кожного етнічного об’єднання кодує одні й ті самі поняття по-своєму, на основі власного досвіду. А розбіжності між мовами найчастіше виявляються при їх зіставному вивченні. Відмінності мов, зумовлені своєрідністю культури, зводяться до відмінностей у лексиці й фразеології, у лексичних фонах слів з тотожним денотативним значенням; до типологічних особливостей літературних мов; до своєрідності самого процесу спілкування в різних культурах. Дехто з мовознавців вважає, що діапазон впливу культури на мову є значно ширшим.

Кожному вчинкові, явищу, предмету в різних народів відводяться неоднакові роль і місце. Тому вчинки людей, їхню поведінку можна адекватно сприйняти, зрозуміти й оцінити лише в контексті їхньої культури. Оскільки система специфічних традицій, переконань, стосунків втілюється у мовленнєвій діяльності представників певної культури, то студент, який оволодіває іншою мовою, повинен вчитися спілкуванню в контексті іншої культури. А досягнення комунікативної компетенції, на нашу думку, неможливе без оволодіння певним обсягом культурної інформації, без ознайомлення із культурою народу, мова якого вивчається.

У цьому плані важливе значення має лінгвонародознавчий аспект роботи над вивченням української лексики, який спрямований не тільки на збагачення активного словника учнів та студентів, розвиток зв’язного мовлення, вироблення навичок свідомого оволодіння новими словами, уточнення значення і сфери вживання відомих слів, а й на формування і розвиток комунікативної компетенції (не тільки мовленнєвої, а й соціокультурної), на оволодіння національними стереотипами мовленнєвої поведінки і культурного спілкування у багатомовному та багатокультурному середовищі з урахуванням певних особливостей національного характеру, сприйняття світу, стереотипів поведінки.

Щоб успішно розв’язати ці завдання, викладач повинен сам добре знати *етнолінгвістичні засади* вивчення української народознавчої лексики у поліетномовній школі, що у свою чергу створює передумови для виділення значного національно-культурного компонента мови.

Розгляд народознавчого словесного масиву відкриває широкі можливості паралельного розгляду розвитку мови і народної культури, етнічного розвитку з урахуванням історичної долі нації у цілому, етнічних груп зокрема. Саме такий підхід до вивчення мови дає можливість ознайомлювати учнів та студентів з національною філософією, етикою, мораллю, що визначають

національний характер, ментальність і основу якої складаються ідеї духовної досконалості, добра, честі, справедливості, милосердя тощо.

Аналіз потреб лінгвонародознавчої роботи приводить нас до того напрямку сучасних етнолінгвістичних досліджень, що торкається мовної картини світу, мовної особистості, розуміння культур за допомогою національно-культурних вербальних стереотипів.

Єдність поглядів на мову і народний характер, мову і народну психіку забезпечує *етнолінгвістичний підхід* до вивчення мови, оскільки етнолінгвістика – дисципліна, яка вивчає мову в її відносинах з культурою, а також взаємодію мовних, етнокультурних і етнопсихологічних чинників у функціонуванні й еволюції мови (вплив на структуру мови вірувань, звичаїв, побуту, загалом культури народу) [5, 11].

Національно-культурний компонент у семантиці слова стає об'єктом вивчення в українському мовознавстві на початку 80-х років. Національно маркована лексика розглядається дослідниками під різним кутом зору, будучи об'єктом різнобічної характеристики. Зокрема з'ясовується зв'язок мови і ментальності, мови і культури, на матеріалі мовних фактів встановлюються закономірності мовної поведінки різних етносів [3]; з'ясовуються особливості відображення культурних явищ у мові [13]; вплив культурного компонента на конотацію слова [7]; стилізується українська національно-характеристична лексика в художньому тексті [8]; визначається естетична функція національно-культурного компонента семантики слова [11].

Відомий український науковець в галузі методики навчання іноземних мов професор Є.І. Пассов наголошує, що оскільки культура – це єдність матеріальних і духовних цінностей суспільства, що історично склалися на основі певного економічного базису, а також сукупність досягнень суспільства в його матеріальному та духовному розвитку, то мова є її обов'язковим компонентом [9].

Виходячи із культуротворної концепції навчання іноземних мов зараз в Європі спостерігається відхід від абсолютизації комунікативного методу, і метою навчання мови визначається проникнення в культуру народу, якому належить ця мова, у систему його світосприйняття. Питання розвитку соціокультурного компоненту змісту навчання іноземних мов набуває актуальності. Йому присвячені в основному праці американських та в незначній кількості російських та українських дослідників: S. Martinelli, V.B. Galloway, A. Mollica, H.D. Brown, С. Тер-Мінасова, О. Першукової, Н. Бориско, С. Мілосердова, Н. Гальськова.

У своїй статті “Соціокультурний аспект навчання іноземних мов” Н.В. Федічева [14] розглянула деякі важливі питання соціокультурного компоненту навчання іноземних мов та культур. У ході дослідження нею розроблено нові прийоми взаємопов'язаного навчання мов і культур та вказано на чинники, які слід брати до уваги в процесі цього навчання. Вона вважає, що дуже важливу роль у формуванні уявлень про культуру країни, мова якої вивчається відіграють фактори рідного соціокультурного середовища, котрі необхідно брати до уваги при розробці моделей взаємопов'язаного навчання мови й культури і, як наслідок цього, виховання освіченої та толерантної людини. На її погляд, перспективи подальших наукових розвідок у цьому напрямку полягають у порівнянні явищ, елементів, рис, що властиві культурі рідного народу та культурі народу – носія іноземної мови, яка вивчається.

Демократизація й гуманізація освіти, що проводяться в Україні, вимагають оновлення процесу навчання іноземних мов у середній та вищій школі, а отже, переосмислення мети, завдань і змісту освіти, впровадження нових освітніх технологій для успішного опанування іншомовної комунікативної компетенції.

У своїй дисертаційній роботі О.О. Першукова [10] розглядає соціокультурний компонент змісту навчання іноземної мови як систему знань, умінь та навичок, що сприяють розвитку соціокультурної компетенції учнів, формуванню світогляду, моралі та поведінки, готують до життя в багатокультурному суспільстві. У більшості європейських країн цей компонент визнано істотною частиною змісту навчання будь-якої іноземної мови. Але в Україні до сьогодні він і досі належно не висвітлений у загальнометодичному аспекті. Практично поза увагою вчених лишилися питання щодо визначення історичних періодів формування соціокультурного компонента змісту навчання іноземної мови в європейських країнах, сучасної практики його структурування та ефективних форм реалізації в країнах Європи.

Отже, в процесі історичного розвитку суспільства змінилася мета й організація навчання, значно розширився зміст навчання іноземної мови, зокрема його соціокультурний компонент. На думку О.О. Першукової, аналіз сучасного європейського досвіду структурування соціокультурного компонента змісту навчання іноземної мови показує, що нині найчастіше використовуються два підходи – монокультурний і міжкультурний.

Характерними ознаками *монокультурного* підходу є стереотипне сприймання дійсності, упереджене ставлення до інформації, брак порівнянь із соціокультурними особливостями рідного учневі народу.

Особливістю *міжкультурного* підходу є положення про взаємозалежність народів та націй як європейського континенту, так і людства взагалі. Мета навчання – формувати комунікативні навички та вміння, орієнтувати на життя в суспільстві.

Міжкультурний підхід має такі варіанти: кроскультурний, багатокультурний, транскультурний. Їх поєднують такі характерні ознаки: неупереджене ставлення до інформації, нейтральність тону навчання, культурний релятивізм, або відсутність рис етноцентризму, толерантне ставлення до проявів “чужого”, культурологічна й ситуативна автентичність текстів, наявність порівняння двох і більше культур, спрямованість на збагачення особистості, заперечення відмови від національної ідентичності, увага до етнічної неоднорідності як народу, мова якого вивчається, так і народу, рідного учневі, що вивчає іноземну мову.

Проаналізувавши педагогічні та лінгвістичні аспекти соціокультурної компетенції з іноземної мови, можна зробити наступні висновки:

На думку науковців, для того, щоб здобути в процесі навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей країнознавчі та лінгвокраїнознавчі знання супроводжувалися сформованими навичками іншомовного спілкування, необхідно поєднати мовну обізнаність (структура іноземної мови, її схожість та розбіжності з рідною мовою, усвідомлення мовних реалій, лексичний запас, сформовані фонетичні навички) з практичним володінням певними нормами комунікативної поведінки у відповідних життєвих ситуаціях. Для цього необхідно розробити і запровадити в навчальний процес у вищій школі спеціальну педагогічну технологію, метою якої було б поєднання знань студентів з формуванням практичних навичок використання отриманих знань у міжкультурному спілкуванні.

Активізація в мовленні широко вживаних лексичних одиниць, пов’язаних з особливостями соціальної, повсякденної та професійної сфер спілкування, забезпечує усвідомлення спільності і розбіжностей у стилях життя, системах цінностей, нормах комунікативної поведінки, етикеті народів, мова яких вивчається. Вченим видається педагогічно доцільним і виправданим заострення уваги студентів на лінгвістичних особливостях різних стилів мовлення, дотриманні норм комунікативної поведінки з урахуванням їх відповідності конкретній ситуації, створенні спеціальних умов для тренування студентів у виборі адекватної манери спілкування тощо.

Список використаних джерел

1. Ващенко В.С. Самобутні тенденції у розвитку мови: [навч. посібник] / В.С. Ващенко, А.М. Поповський. – Дніпропетровськ: Вид-во: ДДУ, 1995. – 44 с.
2. Вежбицкая А. Понимание культуры через посредство ключевых слов / А. Вежбицкая // Пер. с англ. А.Д. Шмелёва. – М.: Языки славянской культуры, 2001. – 288 с.
3. Кісь Р. Мова, думка і культурна реальність (від Олександра Потебні до гіпотези мовного релятивізму) / Р. Кісь. – Львів: Літопис, 2002. – 304 с.
4. Колодько Т.М. Формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів іноземних у вищих педагогічних навчальних закладах: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец.: 13.00.04. / Т.М. Колодько. – Київ, 2005.
5. Кочерган М.П. Загальне мовознавство / М.П. Кочерган. – Київ, 1999. – 284 с.
6. Морська Л.І. Інформаційні технології у навчанні іноземних мов: [навч. посібник] / Л.І. Морська. – Тернопіль: Астон, 2008. – 256 с.
7. Николаева Н.С. Культурный компонент в системе конотации слова / Н.С. Николаева, А.В. Спасова, В.И. Говердовський // Язык и культура: Первая Международная конференция: Материалы. – Киев, 1992. – С. 64–65.
8. Паламарчук О.Л. Відтворення української національно-характеристичної лексики в художньому перекладі / О.Л. Паламарчук // Взаимодействие украинского и русского языков на территории Украины и актуальные проблемы их исследования и преподавания: Материалы I Ганичевских чтений. – Полтава, 1993. – Т.2. – С. 38–40.
9. Пассов Е.И. Культурообразная модель профессиональной подготовки учителя: философия, содержание, реализация / Е.И. Пассов // Иноземні мови. – 2002. – № 4. – С. 11–18.
10. Першукова О.О. Розвиток соціокультурного компонента змісту навчання іноземної мови в європейській шкільній освіті 2002: автореф. дис.на здобуття наук.ступеня д-ра пед. наук: спец.: 13.00.01 / Ін-т педагогіки АПН України / О.О. Першукова. – К., 2002. – 19 с.
11. Пилинський М.М. Мовна норма і стиль / М.М. Пилинський. – Київ, 1976. – С. 161–196.
12. Програма з англійської мови для професійного спілкування. – Київ: Левіт, 2005.
13. Русанівський В.М. Структура лексичної і граматичної семантики / В.М. Русанівський. – Київ: Наукова думка, 1988. – 235 с.
14. Федічева Н.В. Соціокультурний аспект навчання іноземних мов [Електронний ресурс] / Н.В. Федічева. – Режим доступу: Науч.-електр. библиотека, 2003-2009. info@lib.ua-ru.net.

Анотація. У статті одним із пріоритетних завдань навчання іноземних мов визнається формування у студентів соціокультурної компетенції, що передбачає наявність знань про національно-культурні особливості країни, мова якої вивчається. Усі компоненти соціокультурної компетенції взаємопов'язані через поняття культурного та соціального контекстів і оволодіння ними має відбуватися комплексно.

Ключові слова: національно-культурний компонент змісту навчання іноземних мов, соціокультурна компетенція, міжкультурне спілкування.

Summary. Article investigates with one of priority targets of foreign languages studying that is the forming for the students of sociocultural competence, which foresees the presence of knowledge about the national-cultural features of country the language of which is studied. All of the components of sociocultural competence are interconnected with the concept of cultural and social contexts and mastering of them must be complex.

Key words: national-cultural component of content in foreign languages teaching, sociocultural competence, intercultural communication.

УДК 811.161.2'367.335:821.161.2 - 3

Марчук Л.М.

РОЛЬ СКЛАДНИХ БАГАТОКОМПОНЕНТНИХ РЕЧЕНЬ В ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕКСТІВ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ

Синтаксис сучасної української мови як система проаналізована в працях українських мовознавців звично зі статичної точки зору, описано та класифіковано основні моделі різного синтаксичного рівня (Слинько І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф., Шульжук К.Ф.) [7; 10]. Проте в синтаксичній системі української мови відбулися певні зміни упродовж останніх десятиліть, що й подибуємо у текстах сучасних українських прозаїків.

СБР функціонують у різних жанрах художньої прози. Пояснюємо це насамперед особливостями семантики структурної схеми зазначених речень: мовна реалізація довкілля; відбиття у типовому значенні СБР, яке нерозривне з мисленневою діяльністю, що формує зв'язок між об'єктом і суб'єктом навколишньої дійсності.

Художній текст як результат втілення задуму письменника постає перед читачем суб'єктивно-забарвленим предметом художньо-образного відтворення об'єктивного світу, в якому автором змодельовано часткове і типове.

Незвичні комбінації мовних одиниць стимулюють і оновлення уже наявних у читача-реципієнта знань, і накопичення інших, нових. У з'ясуванні незвичної поєднуваності мовних одиниць вирішальна роль належить контексту (пресупозиції), що створює умови вживання конструкцій.

Семантичне поєднання мовних одиниць сприяє уживанню семантичних варіантів ПО (предикативних одиниць), які дублюють інформацію. Напр.: «*Пішов, попрощавшись, а я знеможено впав на сидіння, був повністю вичерпаний і мав таке почуття, ніби цілий день борсався у смердючій клоаці*» (В.Шевчук) (СБР з сурядним підрядним та безсполучниковим зв'язком, 5 ПО, 2 і 3 ПО синонімічні за змістом).

«*Вичерпаний*» означає «*забраний повністю, до кінця; такий, що став нездатним продовжувати свій розвиток*» [6, I, 38]. У нашому прикладі задеклароване слово використане як метафоричний варіант ПО «*знеможено впав на сидіння*». Таким чином інформація зреалізована автором через семантичну експресію передає зміст із збільшеною інтенсивністю. Термін «інформація» властивий різним науковим дисциплінам, а саме: математиці, інформатиці, логіці. Так, математичне визначення поняття «обсяг інформації» твердить, що кількість інформацій, яку можна передати за допомогою коду, знаходиться в прямій залежності від кількості умовних знаків: чим більше число сигналів, тим більше обсяг інформації» [2, 337]. У літературі в понятті інформації виділяють наступні аспекти: аксіологічний (цінність інформації); семасіологічний (визначення інформації в певній знаковій системі); комунікативний (інформаційні зв'язки); гносеологічний (засіб пізнання); фізичний (матеріальне відтворення) [8, 64]. У лінгвістичних працях, пов'язаних з теорією інформації, під інформацією розуміють розрізнявальний (диференційний) аспект мовних одиниць [11, 409]. За межами прикладних завдань лінгвістичного